

результативності регуляторного акта : формування і тенденції розвитку / Р. І. Постанова КМУ від 11.03.2004 р. № 308. – Радейко // Вісник Національного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: університету «Львівська політехніка». <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-%D0%BF> Юридичні науки. – 2016. – № 837. – С. 100–104.

12. Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта Національного банку України : Постанова КМУ і Нацбанку України від 14.04.2004 р. № 471. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/471-2004-%D0%BF>

13. Радейко Р. І. Регуляторна політика в Україні: особливості

14. Noll R. G. Economic Perspectives on the Politics of Regulation / R. G. Noll // Handbook of Industrial Organization, edited by Richard Schmalensee and Robert Willig. – Amsterdam: North Holland. – 1989. – Vol. 2. – pp. 1254-1287.

15. Thurow L. C. The Zero-Sum Society: Distribution And The Possibilities For Change / L. C. Thurow. – New York: Basic books, 2008. – 240 p.

УДК 352(082)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПОСТРАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Пащенко Ю.Є., д.е.н., професор (НАУ)

У статті розглянуті проблеми розвитку основних галузей економіки, з якими зіткнулася Україна при переході на незалежний шлях розвитку. Підбито підсумки реформування економіки за 25-річний період, виявлені найбільш вагові причини економічних невдач, запропоновано заходи щодо їх усунення. Узагальнені численні розрізнені аналітичні дослідження на рівні макро і галузевої економіки. Вироботані концептуальні пропозиції щодо стабілізації та подальшого соціально-економічного зростання країни.

Ключові слова: динаміка макроекономічних показників, рівень життя населення, ВВП, індекси виробництва продукції промисловості і сільського господарства, транспорт, зовнішня торгівля, державний борг, банкова система.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ПОСТСОВЕТСКОЙ УКРАИНОЙ

Пащенко Ю.Е., д.э.н., профессор (НАУ)

В статье рассмотрены проблемы развития основных отраслей экономики, с которыми столкнулась Украина при переходе на независимый путь развития. Подведены итоги реформирования экономики за 25-летний период, выявлены наиболее весомые причины экономических неудач, предложены мероприятия по их устранению. Обобщены многочисленные разрозненные аналитические исследования на уровне макро и отраслевой

економіки. *Выработаны концептуальные предложения по стабилизации и дальнейшему социально-экономическому росту страны.*

Ключевые слова: динамика макроэкономических показателей, уровень жизни населения, ВВП, индексы производства продукции промышленности и сельского хозяйства, транспорт, внешняя торговля, государственный долг, банковая система.

EFFECTIVENESS OF GOVERNMENT POST-SOVIET UKRAINE

Paschenko Y.E., Ph.D., professor (NAU)

In the article the problem of key industries faced Ukraine in the transition to an independent path of development. The results of reforming the economy by a 25-year period by the most acute causes of economic failures Directions to eliminate them. The article tasked to summarize the many disparate analytical study on the level of macro economy and industry, to identify common causes that hinder the positive development of the economy and develop conceptual proposals for the further stabilization and socio-economic growth.

Keywords: dynamics of macroeconomic indicators, standard of living, GDP, indices of production in industry and agriculture, transport, foreign trade, public debt, banking system.

Постановка проблеми. Після отримання незалежності Україна мала всі шанси вийти на провідне місце в Європі по соціально-економічним показникам. Для цього Україна володіє багатими природними ресурсами, потужним науково-виробничим потенціалом, кваліфікованим робітникам персоналом, розвиненою мережею комунікацій. Впровадженню передових технологій сприяли розвинена система Національної академії наук, численні науково-дослідні відомчі і освітні інститути, технікуми, школи робітничої молоді. В Україні торгово-економічні, науково-виробничі, транспортні зв'язки були налагоджені більш ніж з 150 країнами. Після отримання незалежності намітилася чітка тенденція погіршення соціально-економічних показників по всім галузям економіки, істотно знизилися показники рівня життя населення. Негативну тенденцію можливо пояснити недоліками перебудови, перехідного до ринку періода, якщо б він не затягнувся більше ніж на чверть століття. Тільки за три останні роки ВВП України зменшився в 2 рази. В Україні найбільш гостро проявилися протиріччя, які викликані невідповідністю розвитку рівня розвитку виробничих сил до виробничих

відносин. Управлінський апарат України, особливо вищого рівня, не був своєчасно підготовлений до роботи в ринкових умовах. Недоліки в управлінні стримували розвиток виробничих сил, сприяли появі корупції, тіньової економіки, нераціональному використанню різного виду ресурсів та проявів інших негативних явищ. Державне управління звелось до розподілення та перерозподілення грошових потоків між олігархічними кланами, що перетворило його з найпотужнішого важеля підвищення ефективності в гальмо економічного розвитку. Наробивши боргів та не маючи коштів на їх погашення Україна опинилася на порозі дефолта, повної втрати своєї незалежності. Перед економістами України назріла гостра необхідність вироблення концепції стабілізації економіки з подальшим її виходом на гідне місце серед європейських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку України за роки незалежності присвячено праці таких вітчизняних вчених, як І. Бураковський [1], Білорус О.Г. [2], Геєць В.М. [3,4,10], Дикань В.Л. [5], Сиденко В. Р. [9] та інші. В працях

цих авторів підводились підсумки розвитку України за окремі періоди її незалежності, обговорювались різні напрямки подолання кризи в економіці, покращення інвестиційного клімату та фінансової політики.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Недоліки в управлінні привели до зруйнування економіки. В останні роки кризова ситуація в Україні ще більш загострилася. Намітився масовий сток працездатного населення в пошуках гідної роботи за кордон, населення, що залишилося, старіє, пенсійний фонд наповнюється лише на 50%. Мультиплікативний ефект спрацьовує в зворотньому для економіки напрямку. Виникла необхідність прийняття термінових заходів по стабілізації економіки, розробка та реалізація нових програм реформування, які забезпечать уникнення дефолту.

Мета статті. У статті поставлено завдання узагальнити численні розрізнені аналітичні дослідження на рівні макро і галузевої економіки, виявити загальні причини, які стримують позитивний розвиток економіки і виробити концептуальні пропозиції щодо стабілізації та подальшого соціально-економічного зростання країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна є однією з найбільш великих європейських країн, що володіє потужними територіальним, природно-географічним, людським, промисловим, транспортним і сільськогосподарським потенціалом. До набуття незалежності вона займала 5 місце в Європі за обсягом ВВП. Для успішного самодостатнього розвитку України вистачало всього: найрізноманітніші природно-сировинні ресурси, практично всі елементи таблиці Д. Менделєєва є в надрах України, найродючіші чорноземи, досить великий масив лісових угідь, надзвичайно вигідне географічне розташування з позицій міжнародного транспортного сполучення. Промисловість України була представлена повним спектром галузей - починаючи від

гірничодобувної і закінчуючи такими високотехнологічними галузями до як суднобудування, авіакосмічна промисловість, приладобудування. Великий обсяг продукції виконується підприємствами ВПК. Торгово-економічні, наукові зв'язки України вела практично з усіма країнами світу. В Україні сформувався висококваліфікований виробничий і науково-технічний потенціал. Тому в Україні з набуттям незалежності були всі шанси для швидкого досягнення економічних і соціальних стандартів, при яких країни не просяться в ЄС, а їх запрошують в європейське співробітництво на правах рівноправного члена. Є багато прикладів, коли повністю зруйновані в період 2 світової війни країни за 5-7 років повністю відновили свою економіку і досягли більш високих ніж в передвоєнний період показників. В Україні на початок перебудови ніяких руйнувань не спостерігалось. В якості стимулюючого фактора для досягнення європейських стандартів України різними світовими фінансовими інститутами надавалися кредити. На жаль Україні, яка порівняно легко отримала незалежність і успадкувала від СРСР хоча і застарілий і потребує модернізації, але все ж потужний виробничо-економічний потенціал, в силу ряду об'єктивних, але більшою мірою суб'єктивних причин, не тільки не використовувала з'явилися широкі можливості самостійного розвитку, але і різко знизила все економічні і соціальні показники. Стагнація економічного розвитку привела до втрати як політичної, так і економічної незалежності країни, відсунула на невизначений термін перспективу входження України в ЄС як рівноправного учасника. Підіємо підсумки економічного розвитку за 25-річний період незалежності.

Територія України через анексії Криму скоротилася на 27 тис. кв. км, окуповану частину Донецької і Луганської областей - 26 тис. кв. км.

Важливим ресурсом національного багатства будь-якої країни по праву вважається населення. Воно скоротилося з 51,8 млн. чол. до 42,8 млн.

чол. за 25 років Україна втратила майже на 10 млн., що становить п'яту частину населення. Викликає занепокоєння той факт, що з окращеніє населення прийняло в Україні постійний характер. Нижче представлені коефіцієнти зміни чисельності населення України, розраховані Інститутом демографії та й соціальних досліджень для 2016 року:

- народжуваність: загалом 1 260 дітей в день;
- смертність: в середньому 1 785 чоловік в день;
- міграційний приріст населення: в середньому 100 чоловік в день;
- швидкість спаду населення України в 2016 році буде 425 чоловік в день.

Насторожує також той факт, що Україна за рівнем смертності перевищує рівень народжуваності. Для того щоб покоління дітей кількісно замінило покоління батьків, з урахуванням дитячої, дитячої та підліткової смертності, 100 жінок повинні народжувати 213-215 дітей, а у нас на 100 жінок припадає 150 дітей.

Настільки сумні демографічні тенденції пов'язані з незадовільною економічною і політичною ситуацією, постійним зниженням витрат на охорону здоров'я. На скорочення населення вплинув високий рівень безробіття, який на 1.01.16 склав 9,1%. Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць в цілому по Україні зросло з 92 осіб у 2015 році до 95 осіб у 2016 році.

Коефіцієнт пенсійного навантаження, який визначається як відношення людей старше 64 років до чисельності працездатного населення у віці від 15 до 65 років становить 21,8%.

На показник умов і якості життя населення в першу чергу впливає його економічне благополуччя. Розглянемо деякі показники, що характеризують доходи населення.

За 6 років номінальна зарплата в національній валюті збільшилася в 2,2 рази, а доларах США знизилася в 1,5 рази. Це пов'язано з обвалом гривні по відношенню до долара США за 2014-2015 рр. в 3 рази. Обвал

гривні спровокував зниження мінімальної зарплати за 2 роки з 152,4 до 77,2 дол. або в 2 рази. Бажання населення виїхати з України на постійне місце проживання або в пошуках роботи викликано і більш високим рівнем заробітної плати, який в розвинених європейських країнах в 20 і більше разів перевищує України. Навіть в країнах Східної Європи, які нещодавно вступили або бажають вступити в ЄС рівень мінімальної зарплати в рази вище, ніж в Україні.

У 2015 році найвищий рівень мінімальної заробітної плати був зафіксований в таких країнах Європейського Союзу як: Люксембург - 1923 євро, Нідерланди - 1502 євро, Бельгія - 1502 євро, Німеччина - 1 473 євро, Франція - 1 458 євро, Ірландія - 1462 євро, Великобританія - 1 379 євро, Словенія - 791 євро, Іспанія - 757, Мальта - 720 євро, Греція - 684 євро, Португалія - 589 євро. На мінімальную зарплату в Україні не проживеш. Тому включається тіньовий сектор економіки, при якому, для зняття податкового преса, які працюють виплачується основна зарплата в розмірі мінімальної, а реальну видають у конвертах. держава не отримуючи в повній мірі податків, не може створити нормальний Пенсійний фонд. В результаті люди, гідно відпрацювали все життя, отримують жебрацьку пенсію, на яку прожити неможливо. Виникла економіка з перекрученою системою оплати праці і пенсій.

У рейтингу за рівнем життя Україна займає 70-е місце з 142 країн світу. За 2015 рік Україна опустилася на 7 пунктів і зайняла місце між Колумбією, Індонезією і Азербайджаном, Екватором. Приблизно на такому ж рівні знаходиться Україна по рейтингу якості життя населення.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) є основним, найбільш повним офіційним показником суспільного добробуту. Він дає уявлення про загалом матеріальний добробут нації, так як чим вище рівень виробництва, тим вищий добробут країни. В результаті цілого ряду негативних економічних і фінансових дій ВВП України за 2014-2016

роки знизився з 177,8 до 93,8 млрд. дол., майже в 2 рази.

Промисловість - найважливіший сектор господарського комплексу України. Провідна роль промисловості в економіці України визначається, перш за все тим, що, забезпечуючи всі галузі народного господарства знаряддями праці та новими матеріалами, вона є найбільш активним фактором науково-технічного прогресу і підвищення конкурентоспроможності продукції. Україна завжди вважалася промислово розвиненою країною, всі необхідні ресурси для підтримки високого рівня промислового потенціалу у ній були, не вистачало грамотного управління цими ресурсами. Починаючи з 2012 р. більшість базових галузей добувної і переробної промисловості, аж до початку 2016 року знижуються обсяги промислового виробництва на 10-15% щорічно.

Особливо постраждали металургія і машинобудування. Багато такі високотехнологічних галузей як суднобудування, авіабудування практично припинили випуск профільної продукції. Викликає економічну і екологічну тривогу масова вирубка лісу і експортування його без переробки в Європу. Хоча більшість дерево-переробних підприємств України залишилися незавантаженими.

Починаючи з 2016 року темпи падіння обсягів промислового виробництва сповільнилися, намітилася невелика стабілізація і навіть зростання. Однак з темпами зростання в 1-2% неможливо очікувати якісних зрушень в промисловому виробництві України, підвищення конкурентоспроможності його продукції. Інноваційний характер розвитку, вірніше відновлення промисловості, що забезпечує випуск конкурентоспроможної продукції в Україні, вже не можливий, це пояснюється в більшій своїй частині руйнуванням економічних, науково-виробничих, транспортних і інших зв'язків України з пострадянськими республіками. Інноваційний шлях розвитку, як показав міжнародний досвід, неможливий без

кооперації. Розрізнені острівці високих технологій, які залишилися в Україні і колись були складовою частиною комплексних технологій виробництва складної продукції, перетворилися в підприємства, що випускають непрофільну, малорентабельну продукцію. Тому західні консультанти усунувши Україну, як потенційного конкурента для країн ЄС в області високих технологій, рекомендують їй аграрний шлях розвитку.

Більш стійко, ніж промисловість, в Україні працювало сільське господарство. На жаль стійкіше щодо загального падіння виробництва показників сільське господарство не змогло компенсувати обвал промисловості. Втративши ринки Євразійського економічного союзу, українські аграрії в перші роки дії зони вільної торгівлі з Євросоюзом вже понесли серйозні втрати. Це підтверджує офіційна статистика по падінню обсягів експорту, а також падінню індексу сільгоспвиробництва в Україні.

Транспортна галузь - одна з найстаріших у світі. У всі часи була необхідність доставити продукцію від місця виробництва до місця переробки і далі - до кінцевого споживача. Зараз транспортна галузь є однією з найбільш найважливіших - без неї не може обійтися жодна ланка в економічних процесах. Однак і транспорт зараз переживає не найкращі часи.

Кризові явища в економіці, обвальне зниження обсягів промислового виробництва, сільського господарства, скорочення роздрібного товарообігу, зовнішньої торгівлі, доходів населення негативно позначилися на роботі транспортної галузі, відбулося зменшення обсягів як вантажних так і пасажирських перевезень. За роки перебудови 1990-2015 обсяг вантажних перевезень усіма видами транспорту скоротився в 4,2 рази, в тому числі залізничних - у 2,8, автомобільних - в 4,6, трубопровідних - в 3,0, морських - у 17,7, річкових - в 22,0 і авіаційних - в 2,0 рази.

Економічна криза відбилася на платоспроможності населення, знизилася його транспортна рухливість, але в більш

дрібних масштабах, ніж темпи падіння вантажних перевезень. В цілому обсяги пасажирських перевезень транспортом загального користування за 25-річний період скоротилися в 1,8 рази, в тому числі на залізничному – в 1,7, автомобільному (автобуси) - в 3,7, авіаційному - в 2,5 рази. Морський і річковий транспорт, як засіб перевезень пасажирів, практично перестав існувати. У жодній країні світу не скорочувалася транспортна мережа. В Україні ж крім метрополітенів довжина шляхів сполучення скоротилася за всіма видами транспорту.

Українська система трубопровідного транспорту представлена нафто і нафт-продуктопроводним, газопровідним і аміакопроводним транспорт. Загальна довжина трубопроводів становить 43 тис. км, 36 тис. км з яких займає газотранспортна система (ГТС). Потужність ГТС на вході 280 і на виході 170 м³ на рік. Проектною потужністю для транзиту системи фактично використовується єдиний користувач - російський ВАТ «Газпром». У зв'язку з тим, що дана компанія зайнята в будівництві декількох сторонніх газотранспортних проектів (діючий «Північний потік» і планований «Південний»), транзит палива через територію України дещо знижується. Українська газотранспортна система є цікавим об'єктом як для Росії, так і для Європи. І з боку Європи, і з боку Росії неодноразово висловлювалися пропозиції про створення консорціуму з модернізації та використання потужностей як в двосторонньому, так і тристоронньому форматі. В даний час переговори про сораспорядження ГТС не ведуться. В цілому ж міжнародні експерти оцінюють вартість цього активу в \$ 27-29 млрд. У разі продовження загострення політичної і економічної обстановки з Росією в умовах хронічної нестачі фінансових ресурсів українська ГТС може перетворитися на металобрухт. Це в повній мірі відноситься і до аміакопроводу.

Розглядаючи транспорт як один із пріоритетних напрямків розвитку економіки, не можна обійти такий важливий напрям, як

транзит. Глобалізація економіки, подальший поділ праці зумовили необхідність розвитку мережі міжнародних транспортних коридорів (МТК). Всього на земній кулі близько 80 МТК, за якими здійснюється основна частина перевізної діяльності в світі. Існує две основні умови залучення транзиту. З одного боку, сприятливе географічне розташування держави, що робить їх привабливою для міжнародних перевезень; з іншого - наявність транспортної інфраструктури. Обидві ці умови прийнятні для України, яка на думку міжнародних експертів володіє найвищим коефіцієнтом транзитності в Європі.

Про цінність транзитних перевезень для економіки можна судити за вартістю перевезення 1 т вантажів через Україну, яка становить від 1 до 1,5 тисячі доларів. Тільки на початку 90-х років річні надходження від транзитних перевезень в ВВП України становив 6 млрд. дол. Це для України досить вагома частина доходів, але мізерна в порівнянні з розвиненими європейськими країнами, які намагаються максимально використовувати транзитні переваги країни. Щорічні доходи від транзиту в Німеччині, Франції коливаються в межах 35-40 млрд. дол. Навіть така маленька країна, як Голландія заробляє більше 20 млрд. дол. Доходи Латвії від транспорту формують 25% ВВП. Україна ж, маючи вищий в Європі рейтинг по транспорту використовує його неефективно.

Питання подальшого вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності мають особливе значення для забезпечення інтеграції української економіки в структурі світового економічного простору, міжнародного поділу праці, прискореної адаптації економічних, правових та інституційних структур України до міжнародних стандартів. Динаміка зовнішньої торгівлі багато в чому відображає зміни ВВП, загальноекономічний стан країни.

Експорт та імпорт країни починаючи з 1991 р по 2000 рр. знижувався відносно невисокими темпами, експорт в 1,45 раз і імпорт в 1,7 рази. З 2000 р до 2012 р був відзначений істотний ріст товарообігу. За 13

років експорт зріс в 4 рази, імпорт - в 5,9 рази. Починаючи з 2013 року і до початку 2016 року розпочався новий етап спаду зовнішньої торгівлі. Експорт за 3 роки знизився в 1,8 рази і імпорт - в 2,4 рази.

Одним з найважливіших макроекономічних показників, що характеризують економічну ситуацію країни, є державний борг, його структура, а також його співвідношення з ВВП.

У країнах з твердою національною валютою відсутні відмінності в поняттях зовнішнього або внутрішнього державного боргу. Для таких країн, як США або Великобританія існує поняття національний борг.

В сукупність боргових зобов'язань держави включається також гарантований державний борг, що виникає в результаті прийнятих на себе державою гарантій за зобов'язаннями третіх осіб, або прийняті на себе державою зобов'язання третіх осіб.

Державний борг не враховує зобов'язання інших країн перед державою-боржником, тобто сума державного боргу не включає взаєморозрахунки. Тому в держави-боржники входять такі високорозвинені країни - як США (17,6 трлн. дол.), Японія (9,9

трлн. дол.), Китай (3,9 трлн. дол.), Німеччина (2,6 трлн. дол.) і т.д. На жаль, таку країну як Україна, яка перебуває в постійній політичній та економічній кризі, що має нестабільну економіку, не можна рівняти за рівнем державного боргу на перераховані країни. Україна за своїм економічним станом є країною, якій отримання нових позик у міжнародних фінансових інститутів стає вже складною проблемою. Нові зовнішні борги України, як правило, йдуть на погашення старих боргів і відсотків за ними, на формування Пенсійного фонду, на погашення боргів по заробітній платі та інші внутрішні потреби України, але ні в якому разі не на розвиток економіки. Цей шлях веде країну в боргову яму, до розвалу економіки, втрати політичного суверенітету країни. Можна також відзначити деяку закономірність, при якій дотримується пропорційність між зростанням державного боргу, зростанням капіталів в олігархічних сім'ях України та зубожінням основного населення. Сума державного і гарантованого державного боргу стає дедалі більше і до 2016 року майже досягла річного обсягу ВВП України. Динаміка державного боргу України представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Державний і гарантований державою борг України з 2010 по 2016 роки

	Загальний борг			Зовнішній борг		
	млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	млн. дол. США	млн. дол. США	млн. дол. США
на 01.01.2010	316884,6	211751,7	105132,9	39685,0	26518,7	13166,3
на 01.01.2011	432235,4	276745,6	155489,8	54289,3	34759,6	19529,7
на 01.01.2012	473121,6	299413,9	173707,7	59215,7	37474,5	21741,2
на 01.01.2013	515510,6	308999,8	206510,7	64495,3	38658,8	25836,4
на 01.01.2014	584114,1	300025,4	284088,7	73078,2	37536,0	35542,2
на 01.01.2015	1100564,0	611697,1	488866,9	69794,8	38792,2	31002,6
на 01.01.2016	1571765,6	1042305,1	529460,6	65488,4	43428,2	22060,2
на 01.05.2016	1689781,9	1121903,8	567878,2	67090,7	44543,8	22546,9

Зростанню боргів сприяють низькі, розвитку, безробіття, збільшення військових навіть негативні темпи економічного витрат.

За рекомендаціями МВФ співвідношення держборгу до ВВП не повинно перевищувати 60%. Більший відсоток підвищує ризик країни увійти в стан дефолту. При стані держборгу до ВВП 79,4% Україна знаходиться в зоні підвищеного ризику дефолту.

Становлення банківської системи незалежної України як і всієї економіки триває більше 25 років, і за цей час зіткнулося з низкою проблем, які потребують невідкладного вирішення. Особливо гостро проблеми банківської системи проявилися в процесі реформування економіки протягом 2014-2016 років. В цьому періоді загострилися проблеми загальноекономічного характеру, пов'язані з посиленням корупційної складової, переділом власності і сфер впливу між олігархічними кланами, підпорядкуванням державних структур управління інтересами приватного капіталу.

Більшість експертів, аналізуючи причини падіння національної економіки, перш за все, вказують на невдалу діяльність уряду. Однак роль банківської системи і її головного регулятора НБУ була не менше деструктивна. НБУ не виконав її головних функцій - стабілізації курсу національної валюти, збереження цінової стабільності, антимонопольного регулювання банківської системи. По суті, більшість економічних проблем як в дзеркалі відбилися і на банківській системі, яка при недоліках управління може перетворитися з могутнього стимулу економічного розвитку в його гальмо. До найбільш важливих проблем банківської системи 2014-2016 років можна віднести:

- необґрунтоване скорочення великої кількості банків;
- девальвація гривні. За 2014-2016 роки співвідношення гривні до долара США збільшилося більш ніж в 3 рази;
- подорожчання кредитних ресурсів в Україні;
- зростання недовіри до банків.

Огляд підсумків економічного і політичного існування України в розрізі основних макроекономічних показників і

визначених секторів економічної діяльності за період отримання незалежності дозволив зробити загальний висновок про те, що Україна не змогла скористатися перевагами отримання суверенітету, надії основної маси населення на краще життя не виправдалися. Особливо постраждала економіка і соціальні умови життя за останні три післямайдановські роки 2014-2016. Постараємося виділити найбільш вагомі причини негативного розвитку економіки. Їх можна розділити на внутрішні і зовнішні, об'єктивні і суб'єктивні.

1 Скорочення і розрив господарських зв'язків з технологічно об'єднаними і економічно рівними партнерами.

2 Непідготовленість державного менеджменту до управління в умовах сучасного цивілізованого ринку.

3 Посилення протиріч між державними і приватними інтересами.

4 Непродумана, методологічно не підготовлена заміна державного управління економікою ринковим регулюванням.

5 Особливості та невдачі приватизації в Україні.

6 Відсутність мети, стратегії і тактики у розвитку України.

7 Дестабілізація роботи банкової системи.

8 Неприятливий інвестиційний клімат.

9 Нестабільність економіки, високий рівень податків, непередбачуваність внутрішньої і зовнішньої політики в поєднанні з жахливою корупцією, низьким рівнем антимонопольного регулювання, узурпацією економічної і політичної влади зробили Україну малопривабливою для іноземних інвесторів.

10 Військовий конфлікт на Донбасі.

Безумовно, перерахований перелік причин, які сприяли падінню української економіки, можна продовжити. До них можна віднести багато політичних, організаційно-господарських, правових, ускладнення криміногенної обстановки та інших причин. Багато з них тісно пов'язані між собою, мають як одновекторну, так і різновекторну спрямованість впливу на

ефективність економіки. Тим не менш, не претендуючи на повне, всеосяжне розкриття теми, можна з високим ступенем вірогідності стверджувати, що зазначені причини вельми суттєво вплинули на поглиблення економічної кризи України.

Становлення України як незалежної держави можливе лише в умовах мирної обстановки. Подальша ескалація воєнних конфліктів призведе до розколу України як єдиної суверенної держави. Перші ознаки розколу вже чітко проявилися в Криму і на сході України. Встановлення мирних відносин і виконання Мінських угод є необхідною умовою в самий найближчий час. Немає нічого дорожчого за життя людей. Всі інші проблеми економічного і політичного порядку можливо вирішувати лише в умовах мирного існування держав, територій і груп населення.

За чверть століття правлячій еліті, керуючись інтересами і побажаннями населення, пора визначитися з політико-економічною спрямованістю розвитку України, сформулювати головну мету соціально-економічного розвитку і всю подальшу політику підпорядкувати реалізації цієї мети.

Визначившись з головною метою, розробити генеральну стратегію підвищення національної конкурентоспроможності, поліпшення якості життя українців через реалізацію економічних, правових, валютно-фінансових, фіскальних та інших реформ, спрямованих на досягнення високих темпів економічного зростання, системну модернізацію економіки, макроекономічну стабільність, раціоналізацію механізму самоорганізації ринкової економіки з принципами державного управління.

Створення базових передумов збереження та розвитку людського і соціального капіталу, забезпечення стабільності і якості життя можливо лише при якісно новому підході до економічного зростання держави. При розробці генеральної стратегії необхідно виділити пріоритетні, взаємопов'язані в просторовому і часовому аспекті програми реалізації поставлених цілей

з обов'язковим призначенням відповідальних за їх виконання.

Експертами підраховано, що для того, щоб Україна протягом 10-15 років могла зрівнятися за якісним показником рівня життя - ВВП на душу населення - з країнами Східної Європи, їй необхідне щорічне зростання ВВП мінімум в 7%. Кращий же показник зростання ВВП України за останні 3 роки - 1,5%. Якщо не змінити систему державного менеджменту в Україні, не залишається жодних шансів наздогнати не тільки провідні країни Європи, а й країни колишнього соціалістичного табору, а також багато пострадянських республік. Тільки система державного менеджменту, перемігши корупцію, зможе створити умови для ефективного зростання економіки.

Від сировинної моделі економіки необхідний перехід до високотехнологічного розвитку, до виробництва конкурентоспроможної продукції з високою доданою вартістю. Стратегія економічного розвитку повинна бути спрямована на стимулювання підприємництва, залучення інвестицій, імпортозаміщення, розвиток зовнішньої торгівлі, випереджаюче зростання високотехнологічних, експортоорієнтованих галузей.

У України, як суверенної держави, не дивлячись на всі свої ресурсні переваги, при нинішній системі державного управління економікою з'явилася перспектива в кращому випадку стати постійно наздоганяючою країною, або в гіршому випадку - перетворитися на сировинний придаток розвинених країн ЄС. Розвивати економіку на базі старої технології неможливо і безперспективно, та й не вистачить ресурсів. Потрібно відмовитися від фінансування більшості збиткових, безперспективних підприємств, зосередивши увагу на точкових, високотехнологічних виробництвах, яких більш ніж достатньо дісталось Україні в спадок у вигляді численних підприємств і об'єднань обслуговуючих ВПК, в суднобудуванні, авіа-і ракетобудуванні, радіоелектроніці, машинобудуванні з його численними

підгалузями, особливо такими, як тракторобудування і танкобудування, транспортне машинобудування та інших галузях, на підприємствах яких в Україні виготовлялося конкурентоспроможна продукція. Має сенс продовжити розвиток галузей металургійного комплексу і хімічної промисловості, так як необхідна база для їх розвитку на новій, модернізованій основі в Україні є. Необхідно скласти обмежений перелік пріоритетних галузей, підприємств, розвиток яких в найкоротший час може забезпечити економічне зростання держави.

Щоб уникнути долі постійно наздоганяючої країни, що не пасти задніх науково-технічного прогресу, необхідно провести якісні перетворення в управлінні інноваційною економікою, при якій стійке економічне зростання має супроводжуватися підвищенням якості життя населення. Позитивний досвід провідних країн вказує на необхідність і доцільність переходу від галузевої до кооперативної системи управління, посилення приватно-державних підходів, при яких можливо об'єднати інтереси і ресурси установчо роз'єднаних організацій на найбільш перспективних конкурентоспроможних напрямках. Експортно-орієнтовані корпоративні структури, побудовані на інноваційних технологічних і організаційних схемах управління дозволяють збільшити масштабність виробництва, розширити асортимент, підвищити якість і конкурентоспроможність продукції.

Європейські союзники не компенсують Україні збитків від розриву кооперованих зв'язків з республіками пострадянського простору. Вони відверто не зацікавлені отримати Україну в якості додаткового конкурента, пропонують як альтернативу високих технологій розвиток сировинної бази. Зрозуміло, що з такою стратегією помітного економічного зростання не доб'єшся, не кажучи вже про економічний прорив, досягнення Україною лідерства в європейській співдружності.

Результатом всіх реформ, що проводяться в Україні під контролем

консультантів і спостерігачів ЄС і США, стала масова деіндустріалізація, втрата високопродуктивних робочих місць, руйнування науково-виробничого та освітнього комплексу, експортно-сировинна орієнтація економіки, зубожіння населення і, як наслідок, соціальна і духовна деградація суспільства. Без налагодження зруйнованих кооперованих технологічних зв'язків, що забезпечують відродження зруйнованої економіки, Україні не обійтись. Якщо західним партнерам послуги України не потрібні, то слід шукати нових економічних партнерів, або відновлювати стосунки зі старими. Суспільство не пробачить розвалу України, національні інтереси повинні дотримуватися насамперед.

Відновлена на новій інноваційній основі промисловість стане базою для розвитку всіх галузей економіки і, в першу чергу, сільського господарства і транспорту. У сільському господарстві необхідно докорінно змінити структуру аграрного сектора, на користь збільшення частки виробництва, що займаються переробкою сільськогосподарської сировини до рівня кінцевого споживання. Переорієнтування аграрного сектора економіки не може бути досягнуто без ряду організаційних заходів. Ні в якому разі не можна допустити прийняття закону про вільний продаж сільськогосподарських земель, який лобюють західні консультанти і яких підтримується багатьма вітчизняними олігархами. При скасуванні мораторію на продаж сільськогосподарських земель Україна може втратити один з основних, життєво необхідних національних ресурсів. Вітчизняні власники, підприємці не зможуть на вільному земельному ринку перемагати багатих іноземних конкурентів. Земля - це остання опора під ногами українського населення. До речі, слід зазначити, що в такій розвиненій сільськогосподарській країні як Канада 90% земель належить державі, а в США - 50%. В основу організації сільськогосподарського виробництва цих та багатьох інших

країн лежать фермерські господарства, які і виробляють більшу частину продукції.

Державі потрібно лише створити законодавчу базу з оренди землі, збереження її родючості, впорядкувати систему державних закупівель та оподаткування. У більшості розвинених країн світу держави проводять в аграрному секторі протекціоністську політику, підтримуючи аграріїв дешевими кредитами, дотаціями, низькими податками та іншими преференціями.

У міру інтенсифікації світових процесів інтеграції та глобалізації у України відкриваються широкі можливості отримання додаткових валютних доходів за рахунок використання надзвичайно вдалого географічного положення.

В Україні, з її сприятливим географічним положенням, вже є, хоча і зношена, але досить розвинена транспортна мережа, що об'єднує різні види транспорту в напрямку головних транзитних напрямків. Перевага використання транспортної мережі України для міжнародних перевезень бачиться в можливості збільшення обсягів і швидкості продуктообміну за рахунок оптимізації відстаней перевезень, зниження транспортних витрат. При сприятливих політичних рішеннях в Україні відкривається перспектива тільки за рахунок залучення додаткових транзитних вантажів збільшити річний валютну виручку на 25-30 млрд дол.

Перебудова, реформування всієї економіки неможливі без реформування банківського сектора. Основні напрямки реформування банківської та фінансової системи зводяться до наступного:

- комплексні заходи з відновлення довіри до банківської системи, що в обов'язковому порядку має включати реструктуризацію заборгованості перед клієнтами, що втратили кошти в збанкрутілих банках, відновлення кредитних портфелів банків, недопущення подальшого виведення з ринку банків за старою схемою, коли на права клієнтів ніхто не звертає уваги ;

- комплексні заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату, фактичний захист інвесторів як закордонних, так і внутрішніх;

- спрощення податкової системи, недопущення сплати податків наперед, що суперечить економічній суті оподаткування. Податкові пільги малому та середньому бізнесу, зниження податкових ставок або повне скасування податків малозабезпеченим і стратегічним галузям, таким як IT-індустрія .

Висновки. За роки існування України як незалежної держави не вдалося не тільки досягти позитивних соціально-економічних результатів, а й майже вдвічі знизити основні макроекономічні показники за обсягом виробництва і якості життя населення. Основна причина - невідповідність державного і підприємницького менеджменту до нових умов господарювання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз соціально-економічних наслідків членства України в сот після трьох років членства: очікування і реалії [Текст] / І. Бураковський, В. Мовчан; ін-т екон. дослідж. та політ. консулт. – К.: ІЕДПК, 2011. – 58 с.

2. Білорус О. Г. Економічна система глобалізму О. Г. Білорус. - К КНЕУ. 2003 - 357 с.

3. Геєць В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів.- К .: нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 389 с.

4. Геєць В. М. Про єдність і протиріччя в розвитку суспільства, держави та економіки. / В. М. Геєць // Економіка України. - 2012. - №10 (603). - С. 4-23.

5. Дикань В. Л. І. Стратегічні Пріоритети розвитку економіки України в умовах Зміни світових центрів економічної і Політичної влади / В. Л. Дикань //Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - №41. - С. 11-16.

6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. - режим доступу: [http // www. minfin . gov . ua /](http://www.minfin.gov.ua/).

7. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку и торгівлі України [Електронний ресурс]. - режим доступу:[http // www . me . gov . ua /](http://www.me.gov.ua/).

8. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - режим доступу: [http // www . ukrstat . gov . ua /](http://www.ukrstat.gov.ua/).

9. Сиденко В.Р. Глобализация и экономическое развитие. Т. 1 [Текст] / В.Р. Сиденко. - К.: Фенікс, 2008. – 276 с.

10. Соціально-економічний стан України : наслідки для народу та держави : національна доповідь [Текст] / заг. ред. В. М. Гей ця. - К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.

11. Статистичний збірник Україна у цифрах 2015 – К., 2016. – 237 с.

УДК 338.27

МАКРОЕКОНОМІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ І ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Щербіна В.В., аспірант (УДФСУ)

У статті розкрито особливості системного підходу до макроекономічного прогнозування і планування як складової формування доходів бюджету. Досліджено змістовне наповнення терміну «планування» та «прогнозування» як частини управлінського процесу. Проаналізовано погляди вчених на інтеграцію прогнозування і планування, систематизовано спільні та відмінні властивості прогнозування і планування. Складено модель управління формуванням доходів бюджету України.

Ключові слова: *прогнозування, планування, макроекономічне планування і прогнозування, концепція управління, формування доходів бюджету.*

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОГНОЗИРОВАНИЕ И ПЛАНИРОВАНИЕ ДОХОДОВ БЮДЖЕТА: СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД

Щербина В.В., аспирант (УДФСУ)

В статье раскрыты особенности системного подхода к макроэкономическому прогнозированию и планированию как составляющей формирования доходов бюджета. Исследовано содержательное наполнение термина «планирование» и «прогнозирование» как части управленческого процесса. Проанализированы взгляды ученых на интеграцию прогнозирования и планирования, систематизированы общие и отличительные свойства прогнозирования и планирования. Составлена модель управления формированием доходов бюджета Украины.

Ключевые слова: *прогнозирование, планирование, макроэкономическое планирование и прогнозирование, концепция управления, формирования доходов бюджета.*